

PRZYMIERZE i Rozmowa

STUDIOWANIE PARSZY Z RABINEM SACKSEM

www.rabbisacks.org

[f/rabbisacks](https://www.facebook.com/rabbisacks)

[@rabbisacks](https://twitter.com/rabbisacks)

[@rabbisacks](https://www.instagram.com/rabbisacks)

T"02

Tłumaczenie: Jolanta Różyło
CHIDUSZ.COM

Trzy głosy judaizmu

Acharej-Kedoszim – 6 maja 2017/10 ijar 5777

W dziewiętnastym rozdziale księgi Wa-jikra odnajdujemy jedno z podstawowych twierdzeń pośród całej etyki Tory. Mówi ono o prawości, dobroci i świętości, i zawiera najbardziej doniosłe ze wszystkich moralnych nakazów: „Miłuj bliźniego twego jako samego siebie”, oraz „Jak każdy z krajowców między wami będzie u was cudzoziemiec, zamieszkały przy was, i będziesz go miłował jak samego siebie; gdyż cudzoziemcami byliście na ziemi Micraim”.

Rozdział ten jest jednocześnie niezmiernie osobliwy. Wydaje się zawierać coś na kształt mieszaniny przypadkowych nakazów, z których wiele nie ma absolutnie nic wspólnego z etyką i niewiele wspólnego ze świętością:

„Bydła twojego nie spuszczaaj w rodzajach różnych;

Pola twojego nie obsiewaj gatunkiem mieszanym;

A w szatę mieszaną z różnorodnej przędzy nie odziewaj się” (Wa-jikra 19:19).

„Nie jadajcie wobec krwi;

Nie zajmujcie się wróżbiarstwem i czarami!

Nie podstrzygajcie kolisto boków głowy waszej, a nie psuj końców brody twojej” (Wa-jikra 19:26-27).

I tak dalej. Co mają one wspólnego z prawością, dobrocią i świętością? Aby to zrozumieć, musimy wniknąć głęboko w wyjątkowy moralno-społeczno-duchowy aspekt Tory, niespotykany nigdzie indziej. Zachodni myśliciele wiele razy podejmowali próby zdefiniowania systemu moralnego. Jedni, skupiając się na rozsądku, inni na uczuciach, takich jak współczucie czy empatia. Dla jednych najważniejszą kwestią była służba na rzecz kraju, dla innych – kierowanie się własną etyką. Dla jeszcze innych moralność oznaczała

maksymalne zadowolenie największej części społeczeństwa. Wszystkie te definicje posługują się jednak uproszczeniami tej kwestii.

Judaizm domaga się czegoś przeciwnego – moralnej złożoności. Życie moralne nie jest łatwe. Czasami różne obowiązki i etyka wchodzi ze sobą w konflikt. Czasami zdrowy rozsądek podpowiada jedno, emocje – drugie.

Mówiąc bardziej zasadniczo: judaizm wyróżnia trzy odrębne wrażliwości, z których każda ma swój własny głos i dyskurs. Są to: etyka królów, etyka kapłanów i etyka proroków. Jeremiasz i Ezechiel tak mówią o swych różnych wrażliwościach:

„Aby nie zaginęła nauka [Tora, prawo] od kapłana,

A rada [eca] od mędrca [chacham],

A słowo [dawar] od proroka” (Jer 18:18).

„I zażądają widzenia [chazon] od proroka,

Ale nauka [Tora] zaginie od kapłana

A rada [eca] od starszyny” (Ezech 7:26).

Kapłani myślą w kategoriach Tory, a więc prawa. Prorokom odpowiada słowo albo wizja. Starsi i mędrzy, jak królowie, posługują się *eca*, radą. Co to oznacza?

Królowie w judaizmie kojarzą się z mądrością, określaną m.in. jako *chochma* czy *eca*. Kilka z ksiąg Tanachu, a w szczególności Księga Przysłów i Księga Koheleta, to księgi „mądrości”, w których za naczelną przykład służy król Salomon. Mądrość w judaizmie to najbardziej uniwersalna forma wiedzy, a ta Literatura Wiedzy najbardziej zbliża Biblię Hebrajską do innych literatur Bliskiego Wschodu i mądrości hellenistycznych opowieści. Wyróżnia ją rzeczowość, pragmatyzm, bazowanie na doświadczeniu i obserwacjach, rozsądek i rozwaga. Jest ona receptą na spokojne i bezpieczne życie, prowadzone z umiarem i bez popadania w skrajności, ale też niezbyt ekscytujące czy mające potencjał zmiany. Oto głos mądrości – cecha królów.

Język proroków jest zgoła inny – żarliwy, żywy, radykalny w swej krytyce nadużyć władzy i dążeń zamożnych do wycisku. Prorok mówi w imieniu ludu: uciskanych, biednych, uciemżonych. Myśli on (lub ona) o życiu moralnym w kategoriach relacji – między Bogiem a ludźmi i ludźmi między sobą. Kluczowymi wartościami dla proroka są *cedek* (sprawiedliwość rozdzielająca), *miszpát* (sprawiedliwość karna), *chesed* (dobroć) i *rachamim* (miłosierdzie). Prorok włada inteligencją emocjonalną, współczuciem i empatią, rozumie niedolę osamotnionych i uciskanych. Przepowiednia nigdy nie jest abstrakcyjna i nie mówi o uniwersaliach. Zawsze jest odpowiedzią na problemy tu i teraz. Przeciwnie niż do kapłana, do którego Bóg mówi o wszechczasie, słowo Boże skierowane do proroka odnosi się do czasu jemu współczesnego.

Jeszcze inna jest etyka kapłana i etyka świętości w ogóle. Kluczowymi zadaniami kapłana są *lehawdil* (odróżnianie i oddzielanie) i *lehorot* (dawanie instrukcji, jak przestrzegać prawa). Jest on więc nauczycielem, czasami wcielającym się w rolę sędziego. Najistotniejsze dla kapłana pojęcia to *kodesz* i *chol* (święty i świecki) oraz tamej i *tahor* (nieczysty i czysty). Najważniejszy w całej Torze fragment należący do dyskursu kapłańskiego to pierwszy rozdział z księgi Be-reszit – relacja procesu stworzenia. Tu właśnie głównym słowem jest *lehawdil*, „oddzielać”, które pojawia się aż pięć razy. Bóg oddziela światłość od ciemności, wody pod sklepieniem od wód ponad sklepieniem, dzień od nocy. Kolejnym ważnym terminem jest „błogosławieństwo” – Bóg błogosławi zwierzęta, rodzaj ludzki, siódmy dzień; kolejnym – „uświęcenie” (*kadesz*) – na koniec procesu stworzenia Bóg uświęca szabat. Inne fragmenty Tory, w których odnajdujemy czasownik *lehawdil* i rdzeń słowa *kadosz* niemal zawsze odnoszą się do kapłanów, jako że kapłan jest tym, który błogosławi ludzi.

Zadaniem kapłana, jak Boga w procesie stworzenia, jest wyprowadzenie porządku z chaosu, ustanowienie granic w czasie i przestrzeni. Są bowiem święte czasy i święte miejsca,

a każde z nich ma swój porządek, każde jest osadzone w absolutnym schemacie rzeczy. Kohen sprzeciwia się zacieraniu granic – między bogami i ludźmi, życiem i śmiercią, między dwiema płciami – tak powszechnemu w pogańskich religiach. Dla kohena grzechem jest działanie w nieodpowiednim miejscu, a karą – wygnanie, wypędzenie z miejsca odpowiedniego, zgodnego z prawem. Dobrym społeczeństwem jest więc dla kohena takie, w którym wszystko ma przyporządkowane sobie miejsce, a sam kohen wyróżnia się szczególnym zrozumieniem dla obcego – osoby bez takiego miejsca.

Osobliwy zbiór praw w Kedoszim jest więc wcale nie tak przypadkowy, jakby się mogło wydawać. W kodeksie świętości miłość i sprawiedliwość są elementami absolutnej wizji porządku wszechświata, w którym każda rzecz, osoba i czyn mają swoje miejsce. Ten porządek jest zagrożony, kiedy naruszane są granice między różnymi gatunkami zwierząt, ziarna czy tkanin, ranione jest ludzkie ciało, spożywana przez człowieka jest krew – symbol śmierci – w celu nasycenia życia.

Na świeckim Zachodzie głos mądrości nie jest nam obcy. Księga Przysłów i Księga Koheleta dzielą wspólny język z wielkimi myślicielami od Arystotelesa, przez Marka Aureliusza, do Montaigne. Znamy też język proroków i jego „niemalże fanatyczną miłość do sprawiedliwości”, jak ujął to Einstein. Znacznie bardziej odległa jest nam wizja kapłańska, która zakłada absolutny porządek moralny, na wzór analitycznego, doświadczalnego porządku w naturze. Porządek ten odpowiada za utrzymanie granic, o których była mowa, w nim wyraża się szacunek dla integralności świata, który stworzył Bóg, i o którym siedem razy powiedział, że jest dobry.

W judaizmie głos kapłański nie jest marginalny. Przeciwnie – jest fundamentalny. To głos pierwszego rozdziału Tory, głos definiujący Żydów i ich powołanie jako „państwo kapłanów i naród święty”, głos dominujący w księdze Wa-jikra – centralnej księdze Tory. I, podczas gdy głos proroczy wybrzmiewa w agadzie, język kapłanów to język halachy. Samo słowo Tora – od czasownika *lehorot* – jest słowem kapłańskim.

Być może idea ekologii, jednego z kluczowych odkryć naszych czasów, pozwoli nam lepiej zrozumieć wizję kapłanów i kodeks świętości, w których etyka nie jest tylko praktyczną wiedzą czy sprawiedliwością przypisywaną prorokom, ale wartością uświetniającą podstawową strukturę – świętą ontologię – istnienia. Uporządkowany wszechświat to moralny wszechświat – świat pozostający w zgodzie ze swym Stwórcą i z samym sobą.

Więcej tekstów rabina Sacksa na stronie: www.rabbisacks.org

La oficina del Rabino Sacks, PO Box 72007, London, NW6 6RW
+44 (0)20 7286 6391 • info@rabbisacks.org • www.rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • Wszelkie prawa zastrzeżone
Biuro rabina Sacksa jest wspierane przez The Covenant & Conversation Trust